

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

Strategy Educational Administration Towards Excellence Using
Pentaparty as a Basis for Mahasarakham College of Agriculture and
Technology

ปรัชญา ตปะภา¹

Prachaya Tapha¹

¹วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

¹Mahasarakham College of Agriculture and Technology

E-mail : phaitoonsri2512@gmail.com¹

Received: 2025-7-20; Revised: 2025-10-23; Accepted: 2025-10-30

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน ณ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม 2) พัฒนากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน และ 3) ประเมินผลกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น การวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารและเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 100 คน โดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย SWOT เพื่อจัดทำร่างกลยุทธ์ โดยมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 13 คน การตรวจสอบร่างกลยุทธ์ดำเนินการผ่านการสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน และนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้ในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่นเพื่อยืนยันกลยุทธ์ สุดท้ายได้มีการประเมินกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 23 คน ในด้านความเหมาะสม ประโยชน์ และความเป็นไปได้

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษามุ่งเน้นใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีระดับการดำเนินงานมากกว่า 86% ทุกด้าน มีกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นรวม 13 กลยุทธ์ การทดลองใช้พบว่าความสำเร็จอยู่ในระดับสูง และความพึงพอใจของผู้มีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงที่สุด กลุ่มเป้าหมายทุกภาคส่วนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน ในส่วน การประเมินกลยุทธ์พบว่ามีความสอดคล้องและเป็นประโยชน์ในระดับสูงที่สุด และมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง กลยุทธ์ตามแนวทางปัญญาภาคีจึงมีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในด้านอาชีวศึกษาเกษตร

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การบริหารสถานศึกษา, ปัญญาภาคี

Abstract

This research aimed to 1) examine the current state of educational administration towards excellence based on the PENTAPARTY model at Mahasarakham College of Agriculture and Technology. 2) Develop strategic guidelines for driving the institution toward excellence using the PENTAPARTY model. And, 3) evaluate the developed strategies. The study used document analysis and collected data from 100 participants, comprising administrators and instructors, via questionnaires. SWOT analysis was applied to draft strategic directions, followed by a workshop involving 13 key stakeholders. Strategy validation was conducted

through expert connoisseurship with seven specialists. The developed strategies were then implemented at Khon Kaen College of Agriculture and Technology for confirmation. Finally, 23 experts evaluated the strategies in terms of suitability, utility, and feasibility. The results revealed that the current educational administration emphasized five key areas: development of learning resources and environment, educational personnel, student potential, cooperation with enterprises, and community participation, each exceeding 86% implementation. Thirteen strategies were formulated across these five areas. The trial implementation showed high success levels in achieving excellence and the highest satisfaction among participants. Administrators, teachers, students, enterprises, and communities showed significant improvements. The strategic evaluation found the highest level of consistency and utility, and a high level of appropriateness and feasibility. Overall, the strategic framework based on the PENTAPARTY model was effective in guiding institutional administration toward excellence in agricultural vocational education.

Keywords: Strategy, Educational Administration, Pentaparty Model

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีมุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพลวัตของโลกยุคใหม่และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน (Ministry of Education, 2019) แนวทางหนึ่งที่ได้รับการให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องคือ กรอบของปัญญาชาติ ซึ่งย้ำบทบาทความร่วมมือจาก 5 ภาคส่วนหลัก ได้แก่ สถานศึกษา ครู นักเรียน สถานประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (Office of the Education Council, 2017) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ในระดับการอาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ถือเป็นสถานศึกษาสำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมยุคใหม่ ควบคู่กับการสร้างและพัฒนาทักษะอาชีพเฉพาะทาง ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี (Getprom et al., 2022) อย่างไรก็ตาม สถานศึกษายังประสบปัญหา-อุปสรรคด้านการจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านผู้เรียน บุคลากร งบประมาณ และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างกลยุทธ์การบริหาร ด้วยแนวทางที่เหมาะสมและทันสมัย เพื่อขับเคลื่อนวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศในระดับภูมิภาคและประเทศ

จากแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เน้นหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) การมีส่วนร่วม (Participatory Administration) และระบบคุณภาพ (Quality Management System) ได้มีการนำมาใช้ในสถานศึกษาทั่วโลกและในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารการทำงานเป็นทีม และยกระดับคุณภาพผลลัพธ์ การศึกษา (Fullan, M., 2016; Choeychoosri, Y., Phayom, C., & Thongboont, T., 2025) สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม การพัฒนากลยุทธ์ที่สอดคล้องกับปัญญาชาติ ถือเป็นโอกาสสำคัญในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยสนับสนุนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการบริหารจัดการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 6 ซึ่งกำหนดว่า การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ต้องเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้าน

วิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติ และมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระได้ และได้กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555-2569) ได้แก่ นโยบายที่ 1 มุ่งสร้าง/ผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน นโยบายที่ 2 พัฒนาปริมาณและคุณภาพของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา นโยบายที่ 3 พัฒนาคูณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ นโยบายที่ 4 การพัฒนาคูณภาพการบริหารจัดการใหม่ตลอดจนได้จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษา 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เพื่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ดำเนินการตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 หลายเรื่อง เช่น โครงการอาชีวะพรีเมียม โครงการอาชีวะพันธุ์ใหม่ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) (ต่อเนื่อง 5 ปี) มาตรฐานโคเซ็น และโครงการนำหลักสูตรอาชีวศึกษาของประเทศอังกฤษ (BTEC) มาใช้สอนคู่ขนานไปกับหลักสูตรอาชีวศึกษาพรีเมียม (Kapilkanchan, 2017)

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 แห่ง ได้แก่ สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคเหนือ สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคกลาง และสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคใต้ แบ่งตามการประกาศกฎกระทรวงเรื่อง “การรวมสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร พ.ศ. 2556” จัดการเรียนการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสถานประกอบการ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคามได้ดำเนินการให้ความรู้ สร้างความตระหนัก ฝึกทักษะ และประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนและเกษตรกรในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง จากการดำเนินงานพบว่า มีปัญหาที่ต้องร่วมกันปรับปรุงแก้ไขหลายประการทำให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรในช่วงเวลาที่ผ่านมา นโยบายการศึกษาของประเทศ ให้ความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ ทำให้นักเรียนสนใจศึกษาต่อด้านอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนกำลังคนสายอาชีวศึกษาทุกสาขาวิชา และปัจจุบันปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาเกษตร ด้านคุณภาพการศึกษา การสร้างความรู้ความตระหนักให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตรหรือเกษตรกรเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ของเกษตรกรยุคใหม่ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงยังไม่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งการจัดการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรในชุมชน ด้านปริมาณการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเรียนอาชีวศึกษาเกษตรมากขึ้นยังขาดความต่อเนื่อง และที่สำคัญคือปัญหา ขอบบพร่องที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่ได้รับการแก้ไข ดังเช่น ปัญหาด้านการขาดแคลนครูและบุคลากรอาชีวศึกษาต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน ปัญหาด้านงบประมาณควรสนับสนุนงบประมาณให้สถานศึกษาอย่างเพียงพอสำหรับการปรับปรุงสภาพแวดล้อม อาคารเรียนและปฏิบัติการ บ้านพักครู และหอพักนักศึกษา ตลอดจนจัดซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจว่าบุตรหลานจะได้รับการศึกษาและมีความเป็นอยู่ ที่ดีภายในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อบรรยากาศการศึกษา

ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้มีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติในการนำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพสถานศึกษาท้องถิ่น ให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติและสมรรถนะของผู้เรียนในอนาคต เร่งสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในสังคมแห่งความรู้และนวัตกรรม (Office of the Education Council, 2017; Fullan, M., 2016) จากความสำคัญและสภาพปัญหาด้านบริหารสถานศึกษาสู่

ความเป็นเลิศ และปัญหาการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตรและเกษตรกรในสถานศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความตระหนักและต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วน โดยใช้หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารกระบวนการในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ มีการวางทิศทางการบริหารหรือทิศทางการกลยุทธ์ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่ชัดเจน เป็นการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานพัฒนาตนเองได้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม และทำให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการวัดและประเมินผลสำเร็จ จากการศึกษาในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวทางปัญญาภิวัตน์ (ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ด้วยพลังความร่วมมือ 5 ฝ่าย) ได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการ แต่ยังไม่มีการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวทางปัญญาภิวัตน์อย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวทางปัญญาภิวัตน์ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม เพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล และการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิวัตน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิวัตน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม
3. เพื่อประเมินผลกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิวัตน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

ทบทวนวรรณกรรม

1. นโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรปลอดภัยเพื่อความมั่นคงทางอาหาร โดยยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565) มุ่งในการแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้เอื้อต่อการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะยาว เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตร มั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565) โดยมีแนวทางไปสู่เป้าหมาย คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า เกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ และมีเป้าประสงค์ เกษตรกรมีความสามารถในอาชีพของตนเอง (Smart Farmers) สถาบันเกษตรกรมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสินค้าเกษตรมีคุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด และพื้นที่เกษตรและภาคการเกษตรมีศักยภาพ (Smart Area/Agriculture)

2. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือ ภาคีเครือข่าย (ปัญญาภิวัตน์) แนวคิดเรื่อง “ภาคีเครือข่าย” หรือ “ปัญญาภิวัตน์” (Panjaphakhee) เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือระหว่างหลายภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในภาคการศึกษา การประสานพลังจากหลากหลายฝ่ายช่วยให้เกิดการระดมทรัพยากร ความรู้ และนวัตกรรม เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) แนวคิดปัญญาภิวัตน์ในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง 5 ภาคส่วนหลัก ได้แก่

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย ทิศทาง และสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประสานงานระหว่างภาคีต่าง ๆ ให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีระบบและเป้าหมายร่วม

2.2 ครู เป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงานทางวิชาการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับภาคีอื่น ๆ โดยเฉพาะการนำแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงหรือการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-based Learning) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับภาคีเครือข่าย

2.3 นักเรียน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีบทบาทในการเรียนรู้และปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะชีวิต และสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและตลาดแรงงาน

2.4) สถานประกอบการ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน เช่น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือการให้คำแนะนำด้านทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานจริง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและตลาดแรงงาน

2.5) ชุมชน เป็นฐานทรัพยากรและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม สืบสานวัฒนธรรม และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน โดยชุมชนทำหน้าที่เป็นภาคีสับสนุนและร่วมพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เข้าใจบริบทท้องถิ่นและมีจิตสำนึกต่อสังคม

กล่าวโดยสรุป แนวคิดปัญญาภาคีเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะช่วยสร้างระบบความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน ครู และโรงเรียนให้ก้าวไปพร้อมกับชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์ ซึ่ง จะประกอบด้วยการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้สำหรับการประเมิน กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ด้านความสอดคล้อง 2) ด้านความเหมาะสม 3) ด้านความเป็นไปได้ 4) ด้านความเป็นประโยชน์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562; สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

1.1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยการวิเคราะห์เอกสาร

1.2 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครูผู้สอน จำนวน 70 คน และบุคลากร จำนวน 25 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 100 คน

ตอนที่ 2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

2.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของสถานศึกษา และจัดทำร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนบุคลากรของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม จำนวน 10 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ จำนวน 3 คน รวมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 13 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และยกร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

2.2 การตรวจสอบร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการตรวจสอบร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม เป็นผู้เข้าร่วมการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ ด้านการพัฒนากลยุทธ์ ด้านการบริหารจัดการอาชีวศึกษาเกษตร และด้านการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น

2.3 การทดลองใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จ ของการขับเคลื่อน ความพึงพอใจของผู้ร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการทดลองกลยุทธ์แหล่งข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ครูผู้สอน จำนวน 50 คน ผู้เรียน จำนวน 50 คน ตัวแทนสถานประกอบการ จำนวน 10 คน และเกษตรกรในชุมชน จำนวน 50 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 164 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตอนที่ 3 เพื่อประเมินผลกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคามผู้ให้ข้อมูลในการประเมินกลยุทธ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ครูผู้สอน จำนวน 15 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 23 คนได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ร้อยละ 86 ขึ้นไป

สภาพการปฏิบัติในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยภาพรวม มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ ตามลำดับ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิธานเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยภาพรวม มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจาก

มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านสังคม/วัฒนธรรม ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ/อุปกรณ์ ด้านการเมือง/กฎหมาย และด้านเทคโนโลยี

2. พัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิทัศน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม มีผลการพัฒนาดังนี้

2.1 ดำเนินการยกร่างองค์ประกอบของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิทัศน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) วัตถุประสงค์ (Objective) เป้าหมาย (Goal) กลยุทธ์ (Strategy) และตัวชี้วัด (KPI) และ ตรวจสอบร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิทัศน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ปรับปรุงร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิทัศน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ตามมติการวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเตรียมนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้ในขั้นต่อไป

2.2 ผลการพัฒนางานกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภิทัศน์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายในการเรียนรู้ งานฟาร์มอัจฉริยะ ห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ มี 2 ตัวชี้วัด และ 2) พัฒนาฟาร์มเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ร่วมกับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มี 2 ตัวชี้วัด

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมอบรม สัมมนา หรือเวิร์คช็อปด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการทั้งในและนอกสถานศึกษา มี 2 ตัวชี้วัด และ 2) สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้บุคลากรร่วมคิดค้นและประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการทำงาน มี 2 ตัวชี้วัด

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาศักยภาพผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพด้านเกษตรและเทคโนโลยี ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง จัดให้มีการฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการจริงหรือฟาร์มตัวอย่าง เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิชาชีพและแก้ไขปัญหาจริงในงานด้านเกษตรและเทคโนโลยี มี 2 ตัวชี้วัด 2) เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและมีช่องทางในการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา มี 3 ตัวชี้วัด และ 2) บ่มเพาะผู้เรียนให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดี มีความรับผิดชอบตนเองและสังคม มี 3 ตัวชี้วัด

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาคือความร่วมมือกับสถานประกอบการ เพื่อสนับสนุนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและเพิ่มพูนทักษะที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานให้กับนักศึกษา ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับสถานประกอบการในอุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อร่วมออกแบบหลักสูตรฝึกงานและจัดกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน มี 3 ตัวชี้วัด 2) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับสถานประกอบการ เพื่อกำหนดบทบาท หน้าที่ และสิทธิประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย พร้อมทั้งติดตามผลความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง มี 2 ตัวชี้วัด และ 3) ส่งเสริมให้นักศึกษาได้รับโอกาสฝึกประสบการณ์โดยตรงจากผู้ประกอบการ ผ่านโครงการสหกิจศึกษา การฝึกงานจริง และการอบรมเสริมทักษะจากผู้เชี่ยวชาญในสถานประกอบการ มี 2 ตัวชี้วัด

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมและพัฒนาระบบงานการมีส่วนร่วมของบุคลากร นักเรียน และประชาชน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน และดำเนินกิจกรรม รวมทั้งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนและสังคม

เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการสร้างเวทีและโอกาสในการมีส่วนร่วมให้บุคลากร นักเรียน และประชาชน ได้แสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมวางแผน และดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง มี 2 ตัวชี้วัด 2) พัฒนาทักษะ และศักยภาพของบุคลากร นักเรียน และประชาชน ในการมีส่วนร่วมและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเน้นการทำงานเป็นทีมและการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ มี 2 ตัวชี้วัด และ 3) ส่งเสริมนวัตกรรม กิจกรรม หรือโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต มี 2 ตัวชี้วัด

2.3 ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคี เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ผู้วิจัยนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น โดยดำเนินการทดลองตามคู่มือ และกิจกรรมของโครงการทดลองใช้กลยุทธ์ จำนวน 13 กลยุทธ์ แบ่งตามประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ 2) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ 3) ด้านการพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ 4) ด้านการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ และ 5) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จ ของการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดย ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจของผู้ร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการทดลองกลยุทธ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ประเมินผลกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 23 คน พบว่า วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประเด็นกลยุทธ์ มีความสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประเด็นกลยุทธ์ ของกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ด้านสภาพการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ร้อยละ 86 ขึ้นไป สภาพการปฏิบัติในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคามจะมีการปฏิบัติงานหรือให้ความสำคัญด้านชุมชนและเครือข่ายหรือหน่วยงานภายนอกมากที่สุด เพราะจะมีโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช) คือการรับนักเรียนที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ที่มีวุฒิการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นเข้าเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โดยจัดการเรียนการสอนนอกระบบ มีการสอนและส่งเสริมอาชีพให้แก่ นักเรียน อศ.กช.จึงมีผู้นำชุมชนและประชาชน

เข้ามาเรียนจำนวนมาก การจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีที่ให้นักเรียน นักศึกษาออกฝึกประสบการณ์อาชีพในสถานประกอบการ และด้านบุคลากรและการบริหารบุคลากรผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพสมรรถนะต่าง ๆ ให้ครูและบุคลากรสม่ำเสมอ บุคลากรรู้บทบาทหน้าที่รับผิดชอบ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยคือ ด้านการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจากสถานประกอบการในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามมีน้อย ทำให้ขาดสถานประกอบการที่ร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนซึ่งวิทยาลัยฯ ต้องมีการจัดหาสถานประกอบการนอกพื้นที่เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนในการใช้ป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกภาคส่วน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปัจจัยแห่งความสำเร็จประกอบด้วยภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ความไว้วางใจและความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความสอดคล้องกับ Maneewat, T., (2023) ซึ่งให้เห็นว่าเครือข่ายความร่วมมือส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในหลายมิติ ทั้งด้านการระดมทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน และ Ketphrom, C., (2019) พบว่า สภาพการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยเพื่อความมั่นคงทางอาหารของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร พบว่า มีการอบรมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความตระหนักและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาเกษตร มีการเปิดโอกาส ครู บุคลากรในสถานศึกษาเกษตรกร และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ส่วนปัญหาของการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยเพื่อความมั่นคงทางอาหารของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร พบว่า ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรปลอดภัย ด้านการพัฒนาทักษะและความสามารถในการดำเนินงานเกษตรปลอดภัย และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยเพื่อความมั่นคงทางอาหารของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการเมือง/กฎหมาย รองลงมา ได้แก่ ด้านงบประมาณ และ ด้านบุคลากร และด้านสังคม/วัฒนธรรม

2. ผลจากการได้พัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาศาสตร์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม ผ่านการทดลองใช้ และผ่านการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาศาสตร์เป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม” มีองค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด องค์ประกอบดังกล่าว มีงานวิจัยที่สอดคล้องดังนี้ Nawamat, A., Dounghthip, S., & Intrasee, C., (2015); Tuptone, P., Sathapornwachana, S., & Charoontham, O., (2020); Ketphrom (2019); Yingphan. N., Sirisuthi, C., & Ketprom, C., (2024) และ Klangkhot, P., Khoomkhinam, T., Phengsawat, W., & Steannoppaka, P., (2018) จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์ทั้ง 13 กลยุทธ์นี้ มีความสอดคล้องกัน และมีความสำคัญต่อกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างแท้จริง มีผลต่อการจัดทำแผนพัฒนา คุณภาพการจัดการแผน 3-5 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผู้วิจัยค้นพบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาศาสตร์เป็นฐาน 5 ประเด็นกลยุทธ์ มีดังนี้ ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ให้มีความหลากหลาย ทันสมัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 ด้านพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 ด้านพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีความรู้ ทักษะทางวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพด้านเกษตรและเทคโนโลยี เพื่อให้

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ประเด็นกลยุทธ์ที่ 4 ด้านพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการ เพื่อสนับสนุนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและพัฒนาทักษะที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานให้นักศึกษา ประเด็นกลยุทธ์ที่ 5 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากร นักเรียน และประชาชน ในการร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรม และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน และสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีสอดคล้องกับผลการวิจัยหลายคนที่พัฒนากลยุทธ์ เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพสถานศึกษา Ketphrom, C., (2019) ได้ศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยเพื่อความมั่นคงทางอาหารของสถานศึกษา อาชีวศึกษาเกษตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีจำนวน 10 กลยุทธ์ แบ่งตาม ประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญกับเกษตรปลอดภัยเพื่อ ความมั่นคงทางอาหารแก่ผู้เรียน และเกษตรกร มี 2 กลยุทธ์ 2) การพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม ด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อความมั่นคงทางอาหารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ มี 3 กลยุทธ์ 3) การเพิ่มความสามารถให้ผู้เรียนและเกษตรกรในการทำเกษตรปลอดภัยด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์ 4) การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านเกษตรปลอดภัยเพื่อความ มั่นคงทางอาหาร มี 2 กลยุทธ์ นอกจากนี้ Yingphan. N., Sirisuthi, C., & Ketprom, C., (2024) รายงานผลการศึกษาเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี พบว่า กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ (1) เร่งรัดการผลิต พัฒนาและดำรงไว้ซึ่งคุณภาพกำลังคน ด้านวิชาชีพเกษตรแนวใหม่ (2) ปฏิรูปการพัฒนาหลักสูตรด้านการเกษตรเป็นหลักสูตรสากลสู่นานาชาติ ตามบริบทพื้นที่ของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี (3) ผลักดันงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการอาชีวศึกษา ด้านการเกษตรแนวใหม่ (4) เร่งขยายความร่วมมือและเครือข่ายในการจัดการอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ ชุมชน สังคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และ (5) ผลักดันการพัฒนสมรรถนะขีดความสามารถของครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ

Uamsri (2012) ได้ศึกษา ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนา สถานศึกษา อาชีวศึกษาเกษตรสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า กรอบกลยุทธ์เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ให้มีหน่วยงานกลางในสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาประสาน สนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินการ และติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ 2) ให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งในแต่ ละภูมิภาค เพื่อประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เอื้ออำนวยด้านวิชาการซึ่งกันและกัน และ การกำหนดความเชี่ยวชาญของแต่ละแห่งที่เป็นศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง และ 3) มีเครือข่ายกับสถาน ประกอบการ และสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรในภูมิภาคอาเซียน และประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวางรวมทั้ง การใช้ประโยชน์จากศูนย์อาชีวศึกษานานาชาติในแต่ละภูมิภาคได้อย่างเต็มศักยภาพ Phetkamthong, S., Wongnaya, S., & Chawakeeratipong, T., (2014) ได้ศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม พบว่า มีจุดแข็ง 13 ข้อ จุดอ่อน 15 ข้อ โอกาส 14 ข้อ และภาวะคุกคาม 12 ข้อ 2) กลยุทธ์ที่สร้างขึ้นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ 4 พันธกิจ 4 ประเด็นกลยุทธ์ 4 เป้าประสงค์ 10 กลยุทธ์ 33 มาตรการ และ 41 ตัวชี้วัด และ Detsom, K. D. & Vehachart, R., (2021). ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา แบบดุลยภาพเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล พบว่าการบริหารแบบดุลยภาพมีกลยุทธ์หลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านผู้เรียน 2) ด้านการบริหารจัดการศึกษา 3) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา และ 4) ด้านงบประมาณและทรัพยากร

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1. กรอบแนวคิดเชิงกลยุทธ์ปัญญาภิวัตน์เพื่อความเป็นเลิศในสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร งานวิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดการบริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นระบบ โดยผสมผสานหลักธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วม

และแนวคิดปัญจภาคี (Pentaparty Model) ซึ่งประกอบด้วย 5 ภาคี ได้แก่ สถานศึกษา ครู นักเรียน สถานประกอบการ และชุมชน เพื่อขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายได้กลายเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

รูปแบบการพัฒนากลยุทธ์สถานศึกษาเชิงปฏิบัติการ งานวิจัยได้เสนอขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์แบบบูรณาการผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีการวิเคราะห์ SWOT และตรวจสอบกลยุทธ์ด้วยการสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) และการทดลองใช้จริงในสถานศึกษาต้นแบบ ทำให้เกิดกระบวนการจัดทำกลยุทธ์ที่สามารถปรับใช้ได้กับบริบทของสถานศึกษาอื่นในระบบอาชีวศึกษา

3. ชุดกลยุทธ์การขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศจำนวน 13 กลยุทธ์ โดยกลยุทธ์ที่ได้พัฒนาครอบคลุม 5 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรม การสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

4. โมเดลการบริหารสถานศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การวิจัยได้สร้างแนวทางการบริหารที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล โดยเน้นการเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนการสอน และการผลิตกำลังคนที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง

5. แนวทางการประเมินและยืนยันความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหาร โดยผู้วิจัยได้พัฒนาหลักเกณฑ์การประเมินกลยุทธ์ใน 4 มิติ ได้แก่ ความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือประเมินกลยุทธ์ในองค์กรการศึกษาอื่นได้

สรุป

การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญจภาคีเป็นฐานวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม มีความสำคัญอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ช่วยให้องค์กรมีเป้าหมายที่ชัดเจน สร้างกรอบการทำงานและแผนการดำเนินงานที่เหมาะสม เพิ่มความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร ช่วยในการติดตามประเมินผล การดำเนินงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำการปรับปรุงแผนกลยุทธ์ให้มีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรจัดปฐมนิเทศครูผู้สอน ผู้เรียน และเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญจภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนกลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.2 ควรจัดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานในโครงการ/กิจกรรมของกลยุทธ์ ให้เหมาะสมและเพียงพอ

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือของเกษตรกรในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญจภาคีเป็นฐาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ปัญญาภาคีเป็นฐาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม โดยใช้เทคนิควิจัยที่หลากหลาย เพื่อจะได้ผลจากการพัฒนาตรงตามสภาพจริงหรือตามบริบทของสถานศึกษา

2.2 ควรต่อยอดการศึกษาวิจัยพัฒนากลยุทธ์ในเชิงลึกด้านใดด้านหนึ่งของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสู่ความเป็นเลิศ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565). *ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579): แนวทางการพัฒนาเกษตรไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่างยั่งยืน*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- Choeychoosri, Y., Phayom, C., & Thongboont, T. (2025). The role of administrators in promoting teamwork in schools under Lopburi Secondary Education Service Area Office. *Journal of Santayaphiwat Wat Nongnokkod*, 3(1), 159–176. [in Thai]
- Detsom, K. D., & Vehachart, R. (2021). The development of Balanced Scorecard (BSC) administrative strategies to develop digital citizenship. *Journal of Educational Studies*, 15(1), 69–86. [in Thai]
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change* (5th ed.). Teachers College Press.
- Getprom, C., Kositpimanwe, E., Kongpet, Y., Pimthong, A., & Kangpheng, S. (2022). The model for the administration of vocational education in agriculture to create young smart farmers of Vocational Education Institute of Agriculture under Office of the Vocational Education Commission. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(7), 394–410. [in Thai]
- Kapilkanchan, W. (2017). *Study and analysis of data on the situation of vocational education management*. Commission on Education and Sports, National Legislative Assembly. [in Thai]
- Ketphrom, C. (2019). *The strategy of driving safe agriculture for food security of Vocational Education Institute of Agriculture under Office of the Vocational Education Commission*. Office of the Vocational Education Commission.
- Klangkhot, P., Khoomkhinam, T., Phengsawat, W., & Steannoppaka, P. (2018). Strategy to administer schools for being a professional learning organization under the Offices of Secondary Education Service Areas in Northeastern Thailand. *Nakhon Phanom University Journal*, 8(2), 63–71. [in Thai]
- Maneewat, T. (2023). Building community collaborative networks to enhance the effectiveness of participative management in educational institutions. *Chintasit Academic Journal*, 1(4), 230–243. [in Thai]
- Ministry of Education. (2019). *National Education Act 1999, Amendment No. 2 (2002), No. 3 (2010) and No. 4 (2019)*. Ladprao Teachers' Council Printing House.

- National Science and Technology Development Agency. (2022). *20-year agricultural and cooperative strategy (2017–2036)*. Ministry of Agriculture and Cooperatives. Retrieved from <https://www.nstda.or.th/home/knowledge-post/moac-thailand-4-0/>
- Nawamat, A., Dounghthip, S., & Intrasee, C. (2015). Strategies for the administration of student affairs development of technical colleges in the lower northern region. *Journal of Education and Innovation, 17*(3), 109–119. [in Thai]
- Office of the Education Council. (2017). *Preparation of indicator details according to the goals of the National Education Plan 2017–2036*. PrikWan Graphic Co., Ltd.
- Phetkamthong, S., Wongnaya, S., & Chawakeeratipong, T. (2014). Strategic development for learning resource management of schools under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1 and 2. *Journal of Education and Innovation, 15*(4), 55–67. [in Thai]
- Tuptone, P., Sathapornwachana, S., & Charoontham, O. (2020). The municipality school administrative strategies for social responsibility. *Educational Management and Innovation Journal, 3*(3), 64–84. [in Thai]
- Uamsri, W. (2012). *Factors for success in developing agricultural vocational education institutions towards the ASEAN Economic Community*. Office of the Vocational Education Commission. [in Thai]
- Yingphan, N., Sirisuthi, C., & Ketprom, C. (2024). Strategy development for excellence of management in the colleges of agriculture and technology. *Journal of Development Administration Research, 14*(4), 1783–1802. [in Thai]